

УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ ХХІ СТОЛІТТЯ – КОЦУР НАДІЯ ІВАНІВНА

10 серпня 2019 р. виповнюється 60 років ученій у галузі охорони здоров'я дітей і підлітків, історії науки і техніки, історії медицини, доктору історичних наук, професору, академіку Міжнародної академії безпеки життєдіяльності, Заслуженому працівнику освіти України, завідувачу кафедрою медико-біологічних дисциплін і валеології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Коцур Надії Іванівні.

Надія Іванівна Коцур народилася у селі Вовківці Роменського району Сумської області. У 1976 р. закінчила із золотою медаллю середню школу і відразу ж стала студенткою Дніпропетровського медичного інституту, який закінчила в 1982 р. Навчаючись в інституті, брала активну участь у наукових гуртках, виступала з доповідями на всеукраїнських студентських конференціях, неодноразово нагороджувалася грамотами та дипломами. Паралельно з навчальною і науковою роботою в медичному інституті, за сумісництвом працювала на посаді старшого препаратора кафедри загальної гігієни. Під

керівництвом відомого вченого, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедрою загальної гігієни М.М. Паранька проводила експериментальні дослідження в гігієнічних лабораторіях.

Після одержання вищої медичної освіти за направленням працювала лікарем-епідеміологом Роменської та Велико-Писарівської санітарно-епідеміологічних станцій Сумської області (1982–1985 рр.). У цей період брала активну участь у ліквідації найбільш поширеного в Україні епідемічного вогнища – опісторхозу. Проводила науково-дослідну роботу зі встановлення епідемічного ланцюга поширення інфекційних захворювань у даному регіоні, має низку публікацій із зазначеної проблеми. Була лектором товариства «Знання». Упродовж 1985–1987 рр. працювала на посаді лікаря-епідеміолога Мінського району м. Києва. Коло наукових і практичних інтересів у цей період складала імунопрофілактика дитячого населення. Окрім цього, Н.І. Коцур проводила профілактичну роботу щодо попередження поширення інфекційних захворювань в закладах дошкільної освіти, загальноосвітніх навчальних закладах, підприємствах міста.

Подальший творчий шлях Н.І. Коцур пов'язаний із Переяславщиною. З 1987 р. і по теперішній час працює в ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» на різних посадах: викладача, старшого викладача, доцента, професора. З 1987 р. – викладач кафедри природничих наук Переяслав-Хмельницького філіалу Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького. У 1988–1997 рр. – старший викладач кафедри природничих наук Переяслав-Хмельницького педагогічного інституту імені Г.С. Сковороди. У 1998–2006 рр. працювала на посаді доцента кафедри валеології, анатомії та фізіології Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Впродовж 2003–2014 рр. була завідувачем навчально-методичної лабораторії діагностики здоров'я кафедри валеології, анатомії та фізіології. Протягом 2004–2012 рр. – заступник завідувача кафедри валеології, анатомії та фізіології. З 2006 р. по теперішній час працює на посаді професора, а з 2012 р. –

завідувач, професор кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

У 1997 р. Н.І. Коцур захистила кандидатську дисертацію на тему: «Соціальне становище міського населення України в період НЕПу (1921–1929 рр.)» за спеціальністю 07.00.01 – «історія України» в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Підтвердженням професійного і практичного досвіду Н.І. Коцур на посаді лікаря-гігієніста-епідеміолога стала докторська дисертація на тему: «Становлення і розвиток гігієнічної науки в Україні (друга половина ХІХ – 20-і рр. ХХ століття» за спеціальністю 07.00.07 – «історія науки й техніки», успішно захищена в 2012 р. в Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН України. У дисертаційному дослідженні на широкій історіографічній і джерельній основі висвітлюються соціально-економічні передумови та основні етапи формування вітчизняної гігієнічної науки, діяльність земських лікарів у галузі професійної гігієни, розкривається санітарно-протиепідемічна діяльність наукових медичних товариств та становлення гігієнічної науки в університетах та академічних установах на теренах України. Результати дисертаційної роботи із більш ґрунтовнішим висвітленням указаної проблеми лягли в основу її монографії обсягом 42,2 друкованих аркушів та мають не лише теоретичне, але й практичне значення при викладанні таких дисциплін, як: «Шкільна гігієна», «Психогігієна», «Валеологія», «Педіатрія».

Професор Н.І. Коцур тісно співпрацює з Національною науковою сільськогосподарською бібліотекою НААН України. З 2013 р. входить до складу спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки, здійснює експертну оцінку та опонування дисертаційних робіт. У 2008 р. їй присвоєно звання старшого наукового співробітника Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН України зі спеціальності «історія науки і техніки».

Н.І. Коцур розробила і викладає низку фундаментальних дисциплін природничого циклу для студентів різних спеціальностей: «Анатомія і фізіологія дитини з основами генетики», «Вікова фізіологія», «Шкільна гігієна», «Основи медичних знань», «Валеологія», «Педіатрія», «Психогігієна». Для заочної та дистанційної форм навчання розробила пакет навчально-методичного супроводу та електронні варіанти навчальних посібників. Для оцінювання контролю знань студентів із зазначених дисциплін підготувала понад 3000 тестових завдань.

З 1999 р. Н.І. Коцур є заступником голови наукової ради та членом навчально-методичної ради університету, а з 2015 р. – голова наукової ради університету.

Водночас із навчальною і методичною роботою Н.І. Коцур активно проводить наукову роботу. У науковому доробку Н.І. Коцур понад 360 наукових і навчально-методичних праць, в тому числі 10 монографій та близько 40 навчальних, навчально-методичних посібників та підручників («Основи педіатрії і дитячої гігієни» (2004 р., 1-е вид.; 2008, 2-е вид), «Психогігієна» (2005, 1-е вид, 2006, 2-ге вид., 2018), «Валеологія» (2009; 2011; 2019), «Шкільна гігієна» (2010), «Анатомія та фізіологія дитячого організму. Валеологія. Основи медичних знань. Шкільна гігієна» (2014), «Основи безпеки життєдіяльності і охорони здоров'я дітей в дошкільних закладах» (2016), «Шкільна гігієна» (2017), «Психогігієна» (2018), «Валеологія» (2019) та ін. Н.І. Коцур автор понад 30 закордонних публікацій.

Упродовж десятиліття професор Н.І. Коцур очолює кафедру, яка працює в межах наукового напрямку – розвиток природничих та медичних наук в Україні другої половини ХІХ – початку ХХІ століття, об'єднуючи інтелектуальний колектив спільними підходами до вирішення наукових проблем, стилем роботи і мислення, оригінальністю ідей і методів реалізації своєї програми, яка має суспільне визнання і авторитет серед дослідників України і за рубежом.

З 1999 р. і до теперішнього часу Н.І. Коцур працює над виконанням держбюджетних наукових проектів, затверджених Міністерством освіти і науки України на посаді старшого та провідного наукового спеціаліста. У 1999–

2003 рр. – старший науковий спеціаліст наукового проекту «Теорія і практика формування здорового способу життя в навчально-виховних закладах», який здійснювався в рамках міжнародного проекту «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю в Україні» та відзначений на конкурсі, що проходив під егідою представництва ООН в Україні та науково-методичного Центру превентивного виховання АПН України. У 2007–2008 рр. – провідний науковий спеціаліст науково-дослідної тематики «Організаційна структура та критерії оцінювання рівня сформованості спортивного стилю життя підростаючого покоління України» (№ 0107U002974. Наказ МОН України № 732 від 27.10.2006 р.). У 2009–2010 рр. – провідний науковий спеціаліст науково-дослідної тематики «Педагогічні технології формування спортивного стилю життя дітей, підлітків і молоді в процесі занять фізичною культурою і спортом» (№ 0109U002639. Наказ МОН України № 1043 від 17.11.2008 р.). У 2013–2014 р. – провідний науковий спеціаліст наукового проекту на тему: «Організаційно-методичні засади формування спортивного стилю життя дітей, підлітків і молоді України».

З 2012 р. професор Н.І. Коцур є керівником кафедральної ініціативної науково-дослідної теми «Формування здорового способу життя в учнівської і студентської молоді: медико-біологічні та психолого-педагогічні аспекти», яка внесена в державний реєстр Українського ІНТЕ (№ 112 U 005313), а з 2018 р. – «Формування здоров'я збережувальної компетентності у дітей, учнівської і студентської молоді в системі безперервної освіти: медико-біологічні та психолого-педагогічні аспекти» (№ 0118 U 003845).

Упродовж 2015–2016 рр. Н.І. Коцур очолювала держбюджетну науково-дослідну тему: «Безпека життєдіяльності і охорона здоров'я дітей і молоді: психолого-педагогічні та медичні аспекти» (номер державної реєстрації НДР 0115U002439), яка спрямована на з'ясування теоретико-методологічних засад безпеки життєдіяльності і охорони здоров'я та їх практичного застосування в системі безперервної освіти з урахуванням наукових здобутків вітчизняних та закордонних учених.

З 2014 по 2018 рр. професор Н.І. Коцур брала активну участь у Міжнародному проекті «EcoBRU» (Ecological Educacion for Belarus, Russia and Ukraine), який проходить в рамках IV програми Європейської комісії ТЕМПУС. У рамках проекту «EcoBRU» на базі Латвійського університету (м. Рига) 21–26.02.2016 р. проходило стажування Н.І. Коцур за програмою «Екологізація освіти: розробка та впровадження програм».

Вагоме місце в науковій роботі професора Н.І. Коцур посідає участь у міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, симпозіумах з різноаспектних проблем розвитку освіти і науки, зокрема історії науки й техніки, безпеки життєдіяльності, охорони здоров'я, валеології, психогігієни, вікової психології та ін. Брала активну участь у міжнародних конференціях за кордоном, зокрема виступала з доповідями в Польщі (м. Жешув, 2001 р.; м. Краків, 2010 р., 2016 р.; м. Вроцлав, 2012; м. Августово, 2014 р.; м. Даброво Гурніча, 2016 р.), Франції (м. Париж, 2003 р.), Німеччині (м. Берлін, 2008 р.), Швейцарії (м. Женева, 2009 р.), Росії (м. Санкт-Петербург, 2005 р.), Словаччині (2013 р.), Латвії (м. Рига, 2016 р.).

Професор Н.І. Коцур – член спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій зі спеціальності «історія науки й техніки» та «історія педагогіки» в ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН та Національному технічному університеті «ХПІ»; входить до редакційної колегії фахових наукових журналів та збірників: «Гуманітарний вісник», «Переяславський літопис», «Історія науки і біографістика», «Історичні студії суспільного прогресу» Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка та інших збірників університету, а також є членом редколегії міжнародних наукових журналів – «Науковий огляд», «Innovative solutions in modern science», «Paradigme of knowledge», здійснює рецензування наукових публікацій – підручників, навчальних і навчально-методичних посібників, монографій, словників, статей.

Наукові здобутки Н.І. Коцур мають визнання. Зокрема, в 2010 р. у Всеукраїнському конкурсі «Краща робота з безпеки життєдіяльності та основ здоров'я за 2010 р.» навчальні посібники «Валеологія» та «Шкільна гігієна» визнані одними із найкращих і нагороджені дипломами переможців.

Н.І. Коцур здійснює керівництво аспірантами та здобувачами. Під її керівництвом захищено 17 кандидатських та 1 докторська дисертацій, серед яких 14 зі спеціальності «історія науки й техніки». 6 кандидатських дисертацій захищено викладачами кафедри (Товкун Л.П., Годун Н.І., Миздренко О.М., Козубенко Ю.Л., Палієнко О.А., Варивода К.С., Буц М.А.). За період керівництва професором Н.І. Коцур кафедрою значно зріз якісний показник професорсько-викладацького складу з вченими ступенями і званнями, який складає на сьогодні 90 %. У даний час Н.І. Коцур здійснює керівництво 5 аспірантами та консультування 2 докторантами.

З 2011 р. професор Н.І. Коцур очолює наукову школу «Соціальні аспекти розвитку вітчизняної науки і техніки в другій половині XIX – XXI століть», яка забезпечує міждисциплінарний зв'язок в галузі історії науки й техніки, історії медицини, історії біологічних наук (фізіології, анатомії, гістології, ботаніки, зоології та ін.), історії педагогіки, історії психології, біографістики, регіоналістики, інтелектуальної історії, історії України та ін. Одним із пріоритетних завдань наукової школи є з'ясування ролі і значення соціальних аспектів розвитку вітчизняної науки і техніки в другій половині XIX–XX столітті та визначенні найцінніших її здобутків для сучасного відродження української нації і держави.

Розуміння актуальності соціальних аспектів розвитку вітчизняної науки і техніки сприяли дослідженню науковою школою професора Н.І. Коцур невідомих і маловідомих сторінок у галузі природничих і медичних наук в Україні в XIX – XX ст. Мета наукової школи полягає у з'ясуванні ролі та значення соціальних аспектів розвитку вітчизняної науки і техніки в другій половині XIX – XX ст. та визначенні найцінніших її здобутків для сучасного відродження української нації і держави. До основних завдань наукової школи

відносяться: консолідація творчих зусиль викладачів, аспірантів, магістрів і студентів для дослідження актуальних проблем розвитку вітчизняної науки і техніки; аналіз джерельної бази з історії становлення і розвитку вітчизняної науки і техніки; з'ясування соціально-економічних передумов формування вітчизняної науки і техніки; систематизація наукової спадщини вчених у різних галузях природничих та медичних наук; інтелектуальна біографія та науковий простір вітчизняних учених у галузі історії науки і техніки; обґрунтування практичного значення одержаних результатів дослідження.

Широкий спектр дослідницьких практик з історії становлення і розвитку медичної та природничої освіти і науки на теренах України XIX – XXI ст., сучасні розробки в царині здоров'язберігаючих технологій дітей і молоді слугують важливою запорукою виховання духовно і фізично зрілої нації на тлі викликів XXI ст.

Отже, наукова школа Н.І. Коцур має потужну дидактичну складову (педагогічну функцію), спільність історіографічних концепцій засновника школи і її учнів, специфічну історичну тематику з історії становлення і розвитку медичних та природничих знань на тлі суспільно-політичних процесів XIX – початку XXI століття.

Значну увагу Н.І. Коцур приділяє науковій-дослідній роботі студентів. Зокрема, здійснює керівництво дипломними роботами бакалаврів, спеціалістів та магістрів. Під її керівництвом студенти природничо-технологічного факультету щорічно беруть участь у всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях та конкурсах наукових робіт з медико-психологічних та педагогічних аспектів здорового способу життя молоді. Зокрема, під керівництвом професора Н.І. Коцур наукові роботи студентів посідали призові місця на II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт.

Слід відмітити вагому міжнародну діяльність Н.І. Коцур. З 2005 р. – дійсний член (академік) Міжнародної Академії безпеки життєдіяльності; з 2009 р. – член Європейської Асоціації наук з Безпеки, а з 2016 р. – заступник голови наукової ради зазначеної Асоціації від України (Польща, м. Краків). У рамках

міжнародної співпраці проводяться спільні конференції, консультаційна діяльність, навчання, організація зустрічей і дискусій, обмін інформацією тощо. За ініціативою професора Н.І. Коцур упродовж 2010–2018 рр. було організовано і проведено 8 Міжнародних науково-практичних конференцій «Безпека життєдіяльності і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи», які проходили згідно плану наукових заходів Міністерства освіти і науки України та участі її співорганізаторів – European association for security.

Сучасне коло наукових інтересів Н.І. Коцур – становлення і розвиток природничих та медичних наук в Україні в XIX–XXI ст.; медико-біологічні та психолого-педагогічні аспекти формування здорового способу життя в учнівської і студентської молоді; безпека життєдіяльності та охорона здоров'я дітей і підлітків.

Коцур Надія Іванівна нагороджена: нагрудним знаком МОН України «Відмінник освіти України» (1999 р.), пам'ятною медаллю на честь 15-річчя Переяслав-Хмельницького педагогічного інституту імені Григорія Сковороди за здобутки в науковій і навчально-виховній роботі (2001 р.), подякою міського відділу освіти; Почесною Грамотою голови райдержадміністрації до 300-річчя освіти на Переяславщині (2002 р.), Подякою міського голови м. Переяслав-Хмельницького (2006 р.), нагрудним знаком Міністерства освіти і науки «За наукові досягнення» (2007 р.), Почесною Грамотою міського голови м. Переяслав-Хмельницького до 20-річчя університету (2007 р.), медаллю Г. С. Сковороди; Почесною грамотою Переяслав-Хмельницької міської ради; Грамотою Міністерства освіти і науки України (2009 р.), Грамотою Київського обласного управління освіти (2010 р.), Грамотою Міністерства освіти і науки України; Дипломом переможця Всеукраїнського конкурсу «Краща робота з безпеки життєдіяльності та основ здоров'я» (за навчально-методичний посібник «Шкільна гігієна»); Дипломом Лауреата Всеукраїнського конкурсу «Краща робота з безпеки життєдіяльності та основ здоров'я» (за навчально-методичний посібник «Валеологія») (2011 р.), Подякою Переяслав-Хмельницької

райдержадміністрації (2012 р.), пам'ятною медаллю Героя України М.І. Сікорського (2014 р.), Грамотою Малої Академії Наук Київської області (2015 р.), пам'ятною медаллю на честь 30-річчя Переяслав-Хмельницького педагогічного університету імені Григорія Сковороди за здобутки в науковій і навчально-виховній роботі (2016 р.), Грамотою та нагрудним знаком Верховної Ради України «За заслуги перед Українським народом» (2016 р.), пам'ятною ювілейною медаллю «100 років Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН» (2017 р.), Орденом Святої великомучениці Варвари за заслуги з відродження духовності в Україні та утвердження Помісної Української Православної церкви (2017 р.), Подякою та Грамотою Національної спілки краєзнавців України (2018 р.).

З нагоди ювілею, хочеться побажати Надії Іванівні міцного-преміцного здоров'я на довгі роки, невичерпної енергії, творчих злетів та нових здобутків на освітянській ниві, оптимізму, наснаги в усіх справах і починаннях, здійснення всіх мрій і бажань!

Нехай завжди прихильною до Вас буде доля, щедрою земля, нев'янучою любов рідних і близьких Вам людей! Нехай ніколи не міліє джерело людської вдячності! Хай завжди поруч будуть лише вірні друзі і соратники, а три зірки – Надія, Віра та Любов освітлюють життєвий шлях!

*Кандидат історичних наук,
провідний науковий співробітник
сектору наукової бібліографії та біографістики
Інституту історії аграрної науки,
освіти та техніки ННСГБ НААН
А.С. Зотова*